

виконання моделювання оздоблювальних елементів, які прикрашають моделі одягу; прагнення створити нову, неповторну модель одягу у процесі художньо-конструкторської діяльності.

Перспективи подальших розвідок. У побудови навчального процесу важливо впроваджувати метод проблемного навчання та комбінований тип занять, в умовах яких більша частина часу відводиться практичній роботі, яка ґрунтується на пошуковій та творчій діяльності, пов'язаній зі створенням нових моделей одягу. Практичні вміння і навички, які формуються на цих заняттях, є такими, що сприяють формуванню естетичних смаків майбутніх фахівців швейної справи.

Список використаних джерел

1. Концепція гуманітарного розвитку України на період до 2020 року (Проект). – Київ, НАН України, 2011. – 58 с.
2. Національна програма «Освіта» (Україна XXI століття). – К.: Радуга, 1994.
3. Алієв Ю. Ю. Основи естетичного виховання : посібник для вчителя / Алієв Ю. Ю., Ардоширова Т. Т., Барішнікова Л. П. – М.: Освіта, 1986. – 240 с.
4. Кара-Васильєва Т. В. Українська вишивка: альбом / Кара-Васильєва Т. В. – Київ, 1993. – 165 с.
5. Матейко К. І. Використання в сучасному одязі елементів традиційного вбрання / Матейко К. І. // Нар. творчість та етнографія. – 1963. – 75 с.
6. Морева Т. Г. Формуємо творчу особистість / Морева Т. Г. // Розвиток творчості учнів у навчально-виховному процесі : збірник наукових праць. – Херсон: Айлант, 2002. – С. 82-85.
7. Ушинський К. Д. Твори в шести томах / Ушинський К. Д. – К. – Рад. школа, 1954. – Т. 3.; Т. 6. – 793 с.
8. Шевченко Г. П. Художньо-естетичне виховання студентської молоді: монографія / Г. П. Шевченко, Ю. А. Пастухова. – Луганськ, 2010. – 180 с.

УДК: 374.635 + 159.922

О.Є. Гречаник

ПЕДАГОГІЧНИЙ ЕКСПЕРИМЕНТ З ФОРМУВАННЯ АКМЕОЛОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ВЧИТЕЛЯ В ІНСТИТУТІ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ

Анотація. У статті розглянуто основні питання методики педагогічного експерименту з формування акмеологічної компетентності вчителя, виявлено особливості формування акмеологічної компетентності вчителя в системі післядипломної педагогічної освіти; описано зміст етапів експерименту; уточнено критерії сформованості акмеологічної компетентності вчителя.

Ключові слова: педагогічний експеримент, акмеологічна компетентність, учитель, післядипломна педагогічна освіта, критерії.

Grechanik O.Ye. Pedagogical experiment on the formation of acmeological competence of the teacher in the system of postgraduate pedagogical education.

Annotation. In the paper the basic issues about methods of pedagogical experiment on the formation of acmeological competence of the teacher are considered, the peculiarities of the formation of acmeological competence of the teacher in the system of postgraduate education are identified; the contents of the stages of the experiment are described; the criteria of the formation of acmeological competence of the teacher are specified.

Key words: pedagogical experiment, acmeological competence, the teacher, postgraduate education, criteria.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Сьогодні одним з актуальних завдань освіти є «забезпечення особистісного розвитку людини згідно з її індивідуальними здібностями, потребами на основі навчання протягом життя» [3]. Саме акмеологічна компетентність як реалізоване бажання особистості постійно себе вдосконалювати може забезпечити ефективність професійної діяльності вчителя, його гармонійний саморозвиток, поступове особистісно-професійне зростання й досягнення акме в життєдіяльності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженням проблем акмеології, формування акмеологічної компетентності суб'єктів діяльності займалися Ю. Артемов, А. Деркач, В. Зазикін, Г. Коваленко, Н. Кузьміна, С. Макаров, А. Маркова, Л. Рибалко, Є. Селезньова, А. Фоміних та інші. Вагомий внесок у розвиток теорії та практики сучасної системи післядипломної педагогічної освіти зробили дослідження Л. Даниленко, О. Дубасенюк,

С. Крисюка, А. Кузьмінського, В. Лугового, В. Маслова, Н. Протасової, Т. Сущенко, Т. Хлебнікової, Р. Черновол-Ткаченко та інших.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Водночас ідея формування акмеологічної компетентності вчителя в системі післядипломної педагогічної освіти ще не набула достатнього рівня розвитку як у науці, так і в практиці.

Формулювання цілей статті. Мета статті – виявити особливості формування акмеологічної компетентності вчителя в системі післядипломної педагогічної освіти й описати методику педагогічного експерименту.

Виклад основного матеріалу дослідження. Педагогічний експеримент з формування акмеологічної компетентності вчителя було проведено протягом трьох років в Інституті післядипломної освіти ХНПУ імені Г.С.Сковороди. Мета й завдання педагогічного експерименту були зумовлені висунутою гіпотезою, а саме: теоретично обґрунтувати педагогічні умови формування акмеологічної компетентності вчителя в системі післядипломної педагогічної освіти й експериментально перевірити їх ефективність; уточнити критерії, показники, рівні сформованості акмеологічної компетентності вчителя.

Нами було вперше теоретично обґрунтовано такі педагогічні умови формування акмеологічної компетентності вчителя в системі післядипломної педагогічної освіти: стимулювання слухачів до постійного самовдосконалення з метою розкриття їхнього педагогічного потенціалу; оволодіння слухачами акмеологічними знаннями (про феномен акме, професійні акме, акмеологічну компетентність, методи, прийоми, форми її формування) й акмеологічними вміннями, завдяки яким досягаються акме-вершини педагогічної діяльності (конструктивними, організаторськими, комунікативними, гностичними); розвиток індивідуально-психологічних якостей учителів (схильність до ризику, здатність до емпатії й самооцінки, виявлення типу поведінки, тривожності, лояльності до установи) у процесі професійної педагогічної підготовки / перепідготовки, що зумовлюють успіх професійного самовдосконалення педагога.

На ґрунті аналітичного вивчення наукових праць відомих зарубіжних і вітчизняних учених і власного досвіду [1; 2; 4; 5] виявлено особливості формування акмеологічної компетентності вчителя в системі післядипломної педагогічної освіти. По-перше, підготовка / перепідготовка педагогів здійснюється за їхнім власним бажанням розвивати свій потенціал у процесі оволодіння новими професійними знаннями й уміннями. По-друге, з метою підвищення якості педагогічних кадрів післядипломна освіта вчителів відшукує нові шляхи задоволення особистісних потреб їхньої самореалізації.

В експерименті слухачів було розподілено на групи: група Е1 – слухачі з першою вищою педагогічною освітою, які працюють учителями (з різним стажем педагогічної роботи, з інших спеціальностей, ніж ті, за якими навчаються в ІПО), – 92 особи; група Е2 – слухачі з першою вищою непедагогічною освітою, які не мають стажу педагогічної роботи, на час експерименту не працюють учителями, але після отримання педагогічної освіти планують працювати в школі, – 70 осіб. У процесі педагогічного експерименту було застосовано такі методи дослідження: спостереження; бесіда з метою виявлення в слухачів розуміння ними суті акмеологічної компетентності та потреби в її формуванні; тестування; рольові та ділові ігри, групові дискусії, дебати, модифікації «мозкового штурму», аналіз практичних ситуацій; акмеологічні тренінги; анкетування для з'ясування якості засвоєння вчителями знань про акмеологічну компетентність (повнота, гнучкість), характеру засвоєння цих знань (творчий, реконструктивний, репродуктивний); опитування для визначення вмінь учителів, за якими виявляється їхня акмеологічна компетентність; методи математичної статистики (χ^2 (хі-квадрат)) для оброблення одержаних кількісних даних і визначення їх вірогідності.

Проведення педагогічного експерименту відбувалося за трьома етапами: констатувальний, формувальний, контрольний. На констатувальному етапі педагогічного експерименту було проаналізовано стан підготовки / перепідготовки слухачів системи післядипломної педагогічної освіти; виявлено вихідний рівень сформованості акмеологічної компетентності слухачів за допомогою підбраного діагностичного інструментарію й уточнених критеріїв і показників (табл. 1). Було уточнено рівні сформованості акмеологічної компетентності вчителя – високий, середній, низький.

Таблиця 1

Критерії та показники сформованості акмеологічної компетентності вчителя

Критерії	Показники	Діагностичні методики
1	2	3
<i>Акмеологічна спрямованість.</i>	Потреби в досягненнях, мотивація до успіху й уникнення невдач, мотив влади, ціннісні орієнтації, спрямованість учителя на «справу», «себе», «взаємини», «дотримання інструкцій».	Тест-опитувальник виміру потреби в досягненнях (Ю. Орлов), методика діагностики особистості на мотивацію успіху й уникнення невдач (Т. Елерс), методика «Мотив влади», методика «Ціннісні орієнтації» (М. Рокич), тест «Управлінська ситуація та спрямованість учителя».
<i>Акмеологічна спрямованість.</i>	Потреби в досягненнях, мотивація до успіху й уникнення невдач, мотив влади, ціннісні орієнтації, спрямованість учителя на «справу», «себе», «взаємини», «дотримання інструкцій».	Тест-опитувальник виміру потреби в досягненнях (Ю. Орлов), методика діагностики особистості на мотивацію успіху й уникнення невдач (Т. Елерс), методика «Мотив влади», методика «Ціннісні орієнтації» (М. Рокич), тест «Управлінська ситуація та спрямованість учителя».
<i>Акмеологічні знання.</i>	Повнота, гнучкість, характер засвоєння знань (репродуктивний, реконструктивний, творчий) з акмеології, педагогічної акмеології, акмеологічної компетентності, педагогічної майстерності, професіоналізму вчителя, теорії самовдосконалення (самовиховання) та знань про способи формування акмеологічної компетентності учнів, подолання вікових криз професійного становлення вчителя.	Формули, бесіда з метою виявлення в слухачів розуміння ними суті акмеологічної компетентності й потреби в її формуванні, тестові завдання з психолого-педагогічних дисциплін, завдання для самостійної та індивідуальної роботи зі слухачами, реферати, навчальні проекти, презентації.
<i>Акмеологічні вміння.</i>	Конструктивні – кваліфікований добір, композиція та інтегрування акмеологічного й педагогічного змісту навчальної інформації, проектування власної педагогічної діяльності та поведінки, саморозвитку. Організаторські – розкриття й мобілізація власних зусиль у будь-яких ситуаціях, успішне виконання педагогічної роботи з метою саморозкриття прихованих можливостей. Комунікативні – побудова таких міжособистісних взаємин у колективі, що рухають кожну людину до акме, швидка й безконфліктна адаптація до конкретних умов праці, що заважають формуванню акмеологічної компетентності вчителя. Гностичні – пізнання власних можливостей і розмірковування про способи професійно-педагогічного зростання, оцінювання результатів власної діяльності та самовдосконалення.	Навчальні завдання з психолого-педагогічних дисциплін, тести, акмеологічні задачі та завдання, педагогічні ситуації з акмеологічним наповненням, кросворди, есе, ділова гра.

Індивідуально-психологічні якості вчителя, які сприяють або заважають просуненню до акме.	Схильність до ризику, подолання проявів тривожності, стиль поведінки в конфліктних ситуаціях, розвиток емпатії, формування лояльності співробітника до установи, здатність до самооцінки.	Методика виявлення схильності до ризику (Г. Шуберт), методика дослідження проявів тривожності (Дж.Тейлор), методика дослідження поведінки в конфліктних ситуаціях (К. Томас), методика дослідження емпатії (І. Юсупов, Є. Нікіреєв), оцінка лояльності співробітника до установи (Л. Г. Почебут), вивчення загальної самооцінки (питальник Г. Казанцевої).
---	---	--

На формуальному етапі експерименту було реалізовано дві моделі забезпечення педагогічних умов формування акмеологічної компетентності вчителів у системі післядипломної педагогічної освіти – модель А (група Е1) і модель Б (група Е2). Ці моделі реалізовувалися завдяки акмеологічним технологіям, які відрізнялися методами, прийомами, формами, що впливають на формування акмеологічної компетентності вчителя. Акмеологічні технології підбиралися відповідно до теоретичного, практичного, науково-дослідного модулів підготовки / перепідготовки слухачів. Модульна структура змісту підготовки / перепідготовки давала можливість визначати цілі, зміст, методи, форми відповідно до даних діагностики наявного рівня сформованості акмеологічної компетентності вчителів.

Теоретичний модуль передбачав цілеспрямовану роботу з теоретичної та практичної підготовки вчителів до формування в них позитивної мотивації до неперервного професійного самовдосконалення. Практичний модуль мав збагатити практичний зміст дисциплін, що вже викладалися в системі післядипломної педагогічної освіти, концепціями, теоріями й поняттями, що дають змогу педагогам усвідомлювати необхідність саморозвитку та сприймати професійне самовдосконалення як особистісну цінність. Практичну діяльність було побудовано таким чином, щоб сформувати вміння й навички рефлексивного самопізнання, самоаналізу, вольової регуляції. Науково-дослідний модуль мав за мету поступове залучення вчителів до науково-дослідної роботи, під час якої вони вдосконалювали професійну майстерність і набували вищого рівня професіоналізму.

Розглянемо докладно реалізацію такої педагогічної умови, як оволодіння слухачами акмеологічними знаннями й уміннями в системі післядипломної педагогічної освіти. В обох експериментальних групах Е1 та Е2 це відбувалося головним чином на лекціях, семінарських і практичних заняттях, частково під час виконання самостійної роботи: у процесі практичних занять з «Основ педагогічної майстерності» (теми «Розробка технології вирішення педагогічних задач», «Технологія саморозвитку вчителя»), семінарського заняття на тему «Технології розвитку педагогічних здібностей», лабораторного заняття на тему «Моделювання акмеологічного середовища в педагогічному колективі» і т. ін.

Суть теоретичної підготовки слухачів полягала в ознайомленні ними з інформацією про акмеологічну компетентність, з можливостями її формування в процесі вивчення навчальних дисциплін «Педагогіка», «Основи педагогічної майстерності», спецкурсу «Теорія та практика формування акмеологічної компетентності вчителя» [2]. Так, розкриваючи на лекції систему педагогічних наук, джерела їх розвитку, викладач акцентував увагу на зв'язку педагогіки з акмеологією, педагогічною акмеологією. Це сприяло уточненню завдань педагогіки (вивчення, аналіз, узагальнення, інтерпретація, оцінка педагогічної діяльності, досвіду її організації з позиції досягнення особистістю акме; прогнозування формування акмеологічної компетентності учнів, учителів). Методи виховання школярів (переконання, приклад, вправи, доручення, заохочення, покарання) доповнювалися методами, відбитими в акмеології, педагогічній акмеології (експертні оцінки професійного просування особистості та проектування кар'єри, оволодіння алгоритмами продуктивного вирішення професійних завдань і досягнення професійної майстерності; методи стимуляції самопізнання, самокорекції рефлексивної саморегуляції та самоорганізації професійного й творчого «Я» фахівця; акмеологічні технології професійного консультування кадрів, технології лідерства й формування управлінських команд, підбору й розстановки кадрів). Розглядаючи методи

самовиховання школярів, було звернено увагу на їх роль у формуванні акмеологічної компетентності особистості. Реалізація таких методів, як самоспостереження, самоаналіз, самонаказ, самоконтроль, безумовно впливає на формування рефлексивного складника акмеологічної компетентності особистості. Під час вивчення курсу «Історія педагогіки» слухачі готували повідомлення про наукові та педагогічні здобутки відомих вітчизняних і зарубіжних педагогів. У межах навчальної дисципліни «Вікова та педагогічна психологія» вони вивчали тему «Методи психолого-педагогічного дослідження власної особистості та діяльності».

Практичний аспект оволодіння слухачами педагогічними й акмеологічними знаннями та вміннями в системі післядипломної педагогічної освіти реалізовувався на семінарських, практичних і лабораторних заняттях. У групі Е1 слухачам пропонувалося завдання: на основі педагогічної практики визначити індивідуально-типологічні особливості конкретної дитини й навести програму її особистісного зростання. Слухачам групи Е2 пропонувалося скласти план самоспостереження з метою прогнозування особистісно-професійного самовизначення. Аналізуючи такий план, ми робили висновок про те, наскільки слухачі з непедагогічною освітою бажають працювати з дітьми, готові до переорієнтування в професії.

У роботі зі слухачами обох груп було використано такий метод, як вивчення досвіду роботи успішних учителів. Слухачі групи Е1 на практичних і лабораторних заняттях презентували досвід роботи кращих, на їхню думку, педагогів, які працюють разом із ними в педагогічних колективах. Слухачі групи Е2 готували доповіді, презентації про досвід роботи кращих педагогів минулого та сучасності за запропонованими викладачем темами, здійснювали аналіз особистісних рис і професійної діяльності цих педагогів, з'ясовуючи, що саме допомогло їм досягти високих результатів у професійній діяльності.

Науково-дослідний модуль, спрямований на реалізацію другої умови, передбачав аналізування слухачами авторефератів кандидатських і докторських дисертацій з проблем підготовки вчителя до роботи з дітьми різного віку.

Спочатку слухачам пропонувалася схема розробки плану дисертаційного дослідження. Під час занять слухачі відвідували уроки та позакласні виховні заходи вчителів ЗНЗ, за результатами яких отримували таке завдання: «Розробити технологічну карту роботи з учителем щодо подолання виявлених проблем на основі аналізу навчально-виховної діяльності» (табл. 2).

Таблиця 2

Технологічна карта роботи з учителем щодо подолання виявлених проблем

Уміння	Мета і завдання роботи	Зміст роботи	Методи	Форми	Засоби	Результат
Уміння чітко визначати цілі й завдання діяльності (свої та вихованців).						
Уміння підвищувати мотивацію навчальної (виховної) діяльності учнів, організовувати дитячий і батьківський колективи.						
Уміння самостійно приймати доцільні рішення з урахуванням вікових та індивідуально-психологічних особливостей суб'єктів навчально-виховного процесу, ситуації.						
Уміння ефективно спілкуватися в процесі навчально-виховної діяльності, попереджати й розв'язувати конфлікти.						
Уміння розвивати творчі здібності учнів.						
Уміння здійснювати аналіз проведеного заходу, дій та вчинків вихованців, самоаналіз педагогічної діяльності й проектувати на цій основі подальшу бажану поведінку.						
Володіння технологіями вивчення колективу й особистості.						

У групі Е1 слухачам було запропоновано самостійно виявити актуальні проблеми виховання й навчання школярів, труднощі у здійсненні продуктивної педагогічної діяльності, а також винести на обговорення тему дослідження. Так, слухачами групи Е1 було запропоновано для обговорення на практичних заняттях такі проблеми: «Виховання дитини в сім'ї», «Технологія педагогічного спілкування з батьками», «Використання інноваційних технологій у навчально-виховному процесі» тощо. Слухачі групи Е2 разом із викладачем аналізували проблеми педагогічної дійсності, заявлені в авторефератах, висловлювали власні думки щодо вдосконалення навчально-виховного процесу в школі, вищому навчальному закладі.

Метою контрольного етапу експерименту був аналіз результатів експериментальної роботи щодо перевірки ефективності педагогічних умов формування акмеологічної компетентності вчителів у системі післядипломної педагогічної освіти. Було виявлено позитивні зміни в обох експериментальних групах. Найсуттєвіші зміни зафіксовано в повноті акмеологічних знань, конструктивних умінь слухачів групи Е1, комунікативних умінь слухачів групи Е2, що пояснюється створенням відповідного освітнього середовища. Найменш суттєві зміни виявлено в таких індивідуально-психологічних якостях слухачів, як схильність до ризику, зниження рівня тривожності в слухачів групи Е2, адекватна самооцінка в слухачів групи Е1. Це свідчить, що саме індивідуально-психологічні особливості людини в зрілому віці найменше піддаються зовнішнім впливам і потребують значної самостійної роботи над собою, подальшого стимулювання до самовдосконалення.

Висновки з даного дослідження. Отже, аналіз результатів експерименту засвідчив, що гіпотезу дослідження було підтверджено.

Перспективи подальших розвідок. Однак проведена робота не вичерпує всіх аспектів порушеної проблеми. Перспектива її подальшого дослідження полягає у вивченні питань, пов'язаних із формуванням акмеологічної культури вчителя, розкриттям зв'язку педагогічної культури вчителя та його акмеологічної компетентності.

Список використаних джерел

1. Акмеологическая оценка профессиональной компетентности государственных служащих : учеб. пособие / под общ. ред. А. А. Деркача. – Изд. второе, перераб. и доп. – М. : Изд-во РАГС, 2007. – 166 с.
2. Гречаник О. С. Програма та навчально-методичні рекомендації до спецкурсу «Теорія та практика формування акмеологічної компетентності вчителя» : метод. рекомендації для викл. та слухачів ППО / О. С. Гречаник. – Х. : ХНПУ ім. Г. С. Сковороди, 2011. – 22 с.
3. Національна стратегія розвитку освіти на період до 2021 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.president.gov.ua/ru/documents/15828.html>. – Назва з екрану.
4. Хлебнікова Т. М. Організація особистісно орієнтованого навчання слухачів у системі післядипломної педагогічної освіти : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.09 «Теорія навчання» / Т. М. Хлебнікова. – Х., 2009. – 22 с.
5. Черновол-Ткаченко Р. І. Моніторинг як засіб підвищення акмеологічної компетентності вчителя у системі післядипломної педагогічної освіти / Р. І. Черновол-Ткаченко // Науковий часопис НПУ ім. М. П. Драгоманова. Серія № 13. Проблеми трудової та професійної підготовки : зб. наук. праць. – К. : НПУ ім. М.П. Драгоманова, 2010. – Вип. 11. – С. 177-186.

УДК: 378.044.2

В.В. Григораш

КОНЦЕПЦІЯ РОЗВИТКУ В СИСТЕМІ СТРАТЕГІЧНОГО ПЛАНУВАННЯ ШКОЛИ

Анотація. У статті розглядаються проблеми стратегічного планування в школі. Визначено вимоги до місії, структури і змісту концепції розвитку.

Ключові слова: стратегічне планування, місія, стратегія, концепція розвитку.

Grigorash V.V. Conception of development in system of school strategical planning.

Annotation. The article discloses problems of strategical planning at school. Demand to mission, structure and contain for conception of development were defined.

Key words: strategical planning, mission, strategic, conception of development.